

Т. О. Симоненко

Поетична метафора та її функції
в ідіостилі Василя Стуса

Творчість Василя Стуса приваблює дослідників надзвичайною образністю, полісемантичністю текстів, потужними абстрактними шарами змісту, розмаїттям художніх засобів, серед яких особливе місце належить метафорі.

Центром уваги поета завжди була людина, її душевний стан. Цю тему автор розкриває через пейзажні замальовки, побутове оточення, предметний світ: *Що ви ловите, телевізорні / збожеволілі антени – погорільці? / Що ви ловите – запалим ротом – / комини почорнілі?* Складні метафоричні образи *збожеволілі антени-погорільці, комини почорнілі* через уособлення побутових речей витворюють картини духовного запустіння.

Аналізовані тексти сповнені прихованих метафор: замість проголошення гучних декларацій поет глибоко ховає переживання під нашаруваннями більш «статичного» зовнішньоподієвого чи описового тексту. Недарма одна зі збірок отримала назву «Палімпсести» (показово, що відповідну назву має і збірка вибраних поезій): старий, прадавній зміст стертий, поверх написане нове, але залишки попереднього тексту постійно проступають на па-

пері. Звернімо увагу на показові для творчості поета глибинні роздуми про майбутнє, еволюцію людського духу, спрагу пізнання (*Гойдається вечора зламана віть, / як костур сліпого, що тичеться в простір / осінньої невіді. Жалощів брості / коцюрбляться в снінні – а дерево стить*). В образі *жалощів брості коцюрбляться в снінні* маємо поєднання зорових відчуттів та душевного стану ліричного героя, підсилене станом напівмарення. Синкретичні метафори є однією з характерних рис ідіостилю автора. *Надто легко / ти увійшла в той склеп, де синій просмерк / і калинові тіні – ярих грон / оплилі набризки – гойдає стогін / тих, що сотворили болю материк. / Там кришталеві скелі голосінь / і розпачу западини, мов вирви, / усе малі для себе, сланцюваті, / пухкі надії – все пойняте небом, / що пружить холодом, немов огнем*. Нанизуючи художні образи, автор створює цілісний, неповторний «пейзаж емоцій», у якому зорові, слухові, тактильні ознаки поєднані з особливостями психологічного сприйняття довкілля, витворює застиглий портрет переживань ліричного героя.

Часто Василь Стус вдається до вживання метафоричних епітетів у складі розгорнутих художніх означень: *Цей став повісплений, осінній, чорний став, / як антрацит видінь і кремінь крику, / вилискує Люципера очима. / П'янке бездоння лащить до ніг*. Ряд епітетів (*повісплений, осінній, чорний*), метафора-уособлення абстрактного поняття (*п'янке бездоння лащить*) разом створюють надзвичайно місткий зоровий образ.

Метафора у ліриці Стуса виконує головним чином характеристично-оцінну роль. Основою відповідних метафоричних образів є психологізація оповіді, що зумовлює посилення виражального ефекту.

Поетичні метафори засвідчують своєрідність індивідуально-авторського стилю Василя Стуса. Складна метафорика повною мірою відображає багатовимірність і суперечливість внутрішнього світу людини, що постійно змушена перебувати на межі морального вибору, зумовленого суспільним середовищем.